

**Česká zemědělská univerzita v Praze**

**Provozně ekonomická fakulta**

**Katedra práva**



**Teze k diplomové práci**

**Kriminalita a delikvence mládeže v České republice**

**Bc. Tereza Škanderová**

**Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ing. Pavel Pikola, PhD.**

**© 2015 ČZU v Praze**

# 1 Úvod

Kriminalita a delikvence mládeže je velmi aktuální problematikou. Znepokojuje nejen odbornou veřejnost, ale i podstatnou část naší společnosti. Díky častějším střetům s tímto druhem kriminality se dostává do podvědomí veřejnosti. Závažnost kriminality stále mladších delikventů a zvláště pak vzrůstající agresivita činů a sofistikovanost jejich metod, jsou velmi alarmující. Obavy nejen odborníků jsou na místě. Vystává pak tedy otázka, zda řešení tohoto typu trestné činnosti nese svědčí o selhávání právě těch, která by měli výchovu dětí a mladistvých zabezpečit. Výchova dětí a mladistvých patří k nejdůležitějším pravidlům morálky občanské společnosti.

Veřejnost vnímá trestnou činnost, páchanou delikventní mládeží, jako závažný následek selhání rodiny, výchovy v rodině a výchovně vzdělávacího systému. Nebezpečnost tohoto jevu by neměla zůstat latentní. Jedná se o nežádoucí sociálně patologické jevy, které by neměly být akceptovatelné. Jejich příčiny souvisí s neblahými následky.

Ochrana odvrácení mládeže před pácháním kriminality, stejně jako právní odpovědnost mládeže za spáchané delikty, je velmi důležitou součástí bezpečnostní politiky každého státu. Jedná se především o budoucnost dalšího vývoje společnosti, který patří k prioritám sociálně vyspělých států. Jde o bezpečí státem chráněných zájmů a to nejen z pohledu obětí, ale i potenciálních pachatelů.

Chování a jednání dnešní mládeže je odrazem stavu naší společnosti, a to zejména vlastní morálky dospělých. Do jisté míry, se v tomto chování a jednání objevuje pozitivní i negativní, vědomé i nevědomé působení rodiny, blízkých dospělých, ale i sociální prostředí společnosti samé. Děti jsou nejovlivnitelnějším článkem každé společnosti. Jsou nejnáchylnější a nejohroženější.

Ve snaze o co nejúčinnější řešení ochrany mládeže je kladen důraz na prevenci kriminality mládeže. Ta se zabývá především příčinami a snahou o omezení motivů výchovnými prostředky. V každé společnosti by mělo být cílem kriminální činnosti mládeže, zajistit odbornou práci s těmito lidmi a snažit se o zamezení pokračování v této trestné činnosti a jejich začlenění do dalšího života a společnosti.

## 2 Cíl práce a metodika

Cílem práce na téma „Kriminalita a delikvence mládeže“ je přiblížit problematiku kriminality a delikvence mládeže a posoudit ji dle statistických údajů mládeže za poslední tři roky. Zhodnotit a zmapovat současné vlivy, které na trestnou činnost mládeže nejvíce působí. V práci jsem věnovala pozornost statistickým údajům kriminalita mládeže majetkové, násilné a krádežím. Zhodnotit a ukázat, dle statistických tabulek a grafů, podíl nezletilých a mladistvých delikventů na vybraných druzích trestné činnosti mládeže a jejich dopad na ekonomiku České republiky. Hlavním cílem je zjistit, zda počet evidovaných trestných činů u mládeže má klesající tendenci. Při analýze statistik vycházím z policejních zdrojů Policie České republiky a z jejích statistik.

Dále jsem provedla dotazníkové šetření žáků základní školy. Bylo rozdáno 118 anketních lístků. Zodpovězení otázek bylo dobrovolné. Chybějící odpovědi nebyly do výpočtu zahrnuty.

Vzhledem ke složitosti této problematiky se práce zabývá analýzou druhů trestné činnosti mládeže, a to majetkové, násilné a drogové trestné činnosti a jejich následné škody. Práce rovněž zmiňuje odhalování a objasňování trestné činnosti mládeže, základními předpoklady efektivního boje s kriminalitou a delikvencí mládeže a opatřeními, které jsou zaměřené na prevenci trestné činnosti mládeže.

Práce si klade za cíl zmapovat jednotlivé druhy kriminality mládeže a příčiny, které mládež k této kriminalitě vedou. Metody práce, které vedou k danému cíli, jsou popsání, analýza a syntéza druhů kriminality mládeže a metodika pozorování ve výkonu služby kriminální policie a vyšetřování. Dále bylo postupováno studiem odborné literatury, právních předpisů a především dokumentů z interních zdrojů policie České republiky.

### **3 Trestná činnost mládeže**

V první řadě této kapitoly je nutné si vymezit pojem mládež, který je jedním z hlavních pojmů této práce.

Pohled společenských věd v otázce určení hranice věku mládeže je specifický pro konkrétní cíl, neboť tuto hranici posuzujeme z různých hledisek. V tomto případě hranici věku můžeme hodnotit nejednotně. Avšak z hlediska právního je tato hranice jasně stanovena. Česká republika přijala i mezinárodní právní normy, ze kterých nutně vychází. Jednou z nejdůležitějších je Úmluva o právech dítěte, přijatá dne 20. 11. 1989 v New Yorku (sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.), kde je dítětem každá lidská bytost mladší osmnáct let, pokud zletilosti není dosaženo dříve, podle právního řádu, např. za účelem uzavření manželství.

Trestný čin spáchaný mladistvým označujeme provinění (§6 odst. 1 ZSM). Zde jde tedy jen o jiné slovní označení pro trestný čin, který byl spáchán mladistvým. Zákonodárce dospěl k závěru, že používat pojem trestný čin u osoby mladší osmnáct let, by bylo zcela nevhodné a to z důvodu nepřesného vyjádření podstaty delikventního jednání mladistvého, který vzhledem vývojově nedokončené morální a rozumové vyspělosti nemůže být zcela zodpovědný jako na úrovni dospělého člověka. Z pohledu jeho vývoje je to zřejmý důsledek i jistého selhání a to nejen rodinného prostředí, ale i společenského, které pravděpodobně nedokázalo včas tomuto jednání předejít nebo mu účinně zcela zabránit.

### **4 Věková hranice trestně právní odpovědnosti v České republice**

Z pohledu řešení problematiky trestněprávní odpovědnosti mládeže se průlomem stal až stávající zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. ledna 2004. Tento zákon se věnuje ve své právní úpravě zvláště mladistvým a dětem mladším patnácti let. Tento věk je pro opatření na odvrácení páchaní trestné činnosti, zajištění nedelikventního sociálního a duševního vývoje a potřebnou nápravou nedospělého člověka zásadní. Ve snaze o ochranu společnosti před delikvencí mládeže a zároveň o odvrácení patologického vývoje jsou do této realizace ze zákona zapojené i státní a nestátní organizace.

Věková hranice trestní odpovědnosti patnáct let je i dnes velmi diskutovanou otázkou. Zastánci této věkové hranice mají své argumenty a přesvědčení stejně tak, jako odpůrci. Mladí lidé, kteří jsou schopní spáchat trestnou činnost v tomto věku, vykazují již mnohem dříve známky poruchy chování. Snížení hranice věku nelze považovat za dostatečně motivující, aby děti v tomto věkovém období odradilo od předčasného páchaní trestné činnosti.

## **5 Příčiny kriminality a delikvence mládeže**

Trestná činnost mládeže vychází nejen z osobnosti mladého pachatele, ale i také z vlivu prostředí, ve kterém vyrůstá. Vždy se jedná o interakci mezi jedincem a vnějším prostředím, což je základním předpokladem vývoje člověka v konkrétní osobnost, která je vždy jedinečná.

Celková úroveň rodiny může působit na vývoj dítěte od jeho narození nejen pozitivně, ale také negativně. Ovlivňuje duševní vývoj, částečně předurčený genetickým vybavením i dispozicemi, a biologický vývoj s jeho odlišnostmi, které mají vliv i na jeho zdravotní stav.

Především vliv prostředí napomáhá rozvoji určitých negativních genetických dispozic. Podněty na ně působící mohou být spouštěcím mechanismem. Urychlují nebo zesilují jejich rozvinutí. Vždy se jedná o komplex genů živého organismu, projevujících se v jeho daném prostředí, které předurčují kvalitu jedince. Ta je pak rozvíjena podle četnosti a hodnotnosti podnětů.

## **6 Druhy kriminality a delikvence mládeže**

Trestná činnost dětí a mladistvých má oproti dospělým pachatelům svá specifika. Jejich činy nebývají vždy plánované a dostatečně připravované, ale často spíše využívají vzniklé situace. Z toho vyplývá, že své činy převážně nijak dlouhodobě nepřipravují, neplánují, ani nemají dostatek zkušeností, kterých by k promyšlenému plánování mohli využít. Vlivem různých skupin a part páchají společně tuto činnost v rámci svých náhlých situačních potřeb, nezdrženlivosti, lehkomyšlnosti nebo emocí. Například u patologického hráčství vzniká nutková potřeba finančních prostředků. Často i posilnění alkoholem nebo jinými návykovými látkami, které uvolňují zábrany a vyvolávají neadekvátní reakce. Někdy

jsou děti náchylné k tomu chování a jednání už vlivem rodinných predispozic. Často může docházet až ke zkratovému činu nebo působení davového chování. Tyto vnější podmínky pak mohou negativně působit a ovlivnit chování nezralého člověka bez jakýchkoliv sklonů k páchání deliktů. V této kapitole uvádím několik druhů kriminality mládeže.

## **7 Operativně pátrací činnost služby kriminální policie a vyšetřování v boji s trestnou činností mládeže**

Protiprávnost mládeže se projevuje nejčastěji v majetkové trestné činnosti, dále násilné a mravnostní, přičemž pro její odhalování a objasňování jsou získávány podněty od jednotlivých osob nebo organizací. Na objasňování zmiňovaných deliktů má především velký podíl operativně pátrací činnost policie, prováděná službou kriminální policie a vyšetřování.

Policie České republiky má v rámci organizační struktury výše zmíněnou službu kriminální policie a vyšetřování, která se na odhalování a objasňování trestné činnosti mládeže podílí. Při své práci využívá všechny metody a formy kriminalisticko-bezpečnostní praxe, s postupy a prostředky využívání při operativně pátrací činnosti. Jsou zřizována specializovaná pracoviště, zaměřená na některá konkrétní specifika problematiky kriminality mládeže.

## **8 Preventivní opatření trestné činnosti mládeže**

Zavedení probace a mediace v České republice napomohlo přijetí zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně dalších zákonů. Pod pojmem probace rozumí tento zákon organizování a výkon dohledu nad obviněným, obžalovaným či odsouzeným. Dále kontrolu výkonu trestu spojenou s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledovat ve zkušební době chování odsouzeného, podmíněně propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody, individuální pomoc a působení na obviněného, aby vedl řádný život a vyhověl podmínkám uloženým státním zástupcem nebo soudem k obnovení narušených právních a společenských vztahů. Obsahuje prvky pomoci, ale i sociální kontroly a důležité je, že nevyžaduje souhlas pachatele.

Mediaci lze chápat jako metodu, která pomáhá řešit konflikt. Tento pojem v sobě zahrnuje mimosoudní zprostředkování, jehož cílem je řešení sporu vzniklého mezi obviněným a poškozeným vlastními silami. Pomocí mediátora, který řešení konfliktu řídí, se obě strany snaží dojít k oboustranné spokojenosti. Zahrnuje rovněž vykonávání činnosti v souvislosti s trestním řízením, která směřuje k urovnání konfliktního stavu. Mediaci lze uskutečnit pouze s oboustranným svolením pachatele a oběti.

Prevence je jednou z nejdůležitějších při plnění úkolů policie. Vyžaduje zainteresovanost všech orgánů, které mohou zabránit trestné činnosti mládeže.

## **Závěr**

Trestná činnost mládeže se stává v kontextu celospolečenských změn významným problémem. Její důsledek negativně ovlivňuje celou řadu nejrůznějších sfér života naší společnosti, především bezpečnosti lidí. Struktura delikventního jednání mládeže ukazuje na sociální podmínky ve společnosti, které nutně ovlivňují vývoj dnešní mladé generace. Posun k závažnějším formám páchání protiprávního jednání, který je doprovázen vzrůstající brutalitou, zvyšující se kvalifikovaností tohoto jednání, vyvolává u veřejnosti strach, citlivost vůči tomuto negativnímu společenskému jevu. Vyvolává tlak na zvýšení represe.

V problematice kriminality mládeže a delikventního jednání mládeže jde především o komplexní přístup a součinnost všech subjektů zabývajících se mládeží, a to včetně jejich dostatečného finančního a materiálního zabezpečení, bez něhož je práce policie ve snaze o řešení problematiky kriminality mládeže, včetně preventivních aktivit, nemyslitelná. Rovněž přístup samotné rodiny a podmínky, ve kterých dítě vyrůstá, je nedílnou součástí dalšího budoucího jednání a vývoje dítěte.

Struktura kriminálního jednání mladistvých a dětí, která zaznamenala v posledních letech významných kvalitních změn, ukazuje na zhoršení sociálních podmínek ve společnosti, které nutně ovlivňují vývoj mladé generace. Vzhledem k stále sofistikovanějším metodám pachatelů je nezbytné i vybavení policistů potřebnou informační technologií.

Úspěšnou činnost policejních orgánů, zvláště pak příslušných specialistů služby kriminální policie a vyšetřování, je nutné v dané oblasti zaměřit nejen na jeden z hlavních úkolů, kterým je odhalování a objasňování této trestné činnosti, ale v rámci jejich specializace se ve stejné míře i podílet na prevenci, jakožto nedílné součásti řešení této problematiky. Společenským cílem se stává nejen samotné snížení kriminality mládeže, ale i ochrana práv

mladistvých, dětí a zároveň ochrana společnosti jako celku. Je nezbytně nutné přihlížet k osobním podmínkám mladistvého s ohledem na možnost zabránění páchaní další trestné činnosti a vytvářet vhodné podmínky pro resocializaci. Recidivu trestné činnosti mládeže je, díky ještě neukončenému vývoji dospívajícího člověka, možné snížit. Ale pouze za cenu změny jeho podmínek k dalšímu vývoji.

Kriminalita je všeobecně problémem každé společnosti. Je nutné řešit i příčiny jejího vzniku a změnit přístup společnosti směrem ke snaze o zlepšení podmínek, které umožnily u dětí a mladistvých její rozvoj.



## Seznam použitých zdrojů

- BUDKA, I. a kol. *Operativně pátrací činnost kriminální policie. (Díl II. -obecná kriminalita)*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1995. 162 s.
- BUDKA, I. a kol. *Vybrané problémy operativně pátrací činnosti*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2010. 182 s.
- DVOŘÁČEK, Z. a kol. Bezpečnost dítěte, využití některých prostředků a postupů operativně pátrací činnosti při odhalování kriminality mládeže a trestné činnosti páchané na mládeži. In *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2007, s. 33 – 41, ISBN 978-80-7251-248-5.
- DVOŘÁČEK, Z. a kol. *Základy činnosti policejních služeb. Služba kriminální policie a vyšetřování. Cizinecká a pohraniční policie*. Praha: Policejní akademie ČR, 2004. 226 s. ISBN 80-7251-163-7.
- CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. upravené a rozšířené vyd. Praha: Úřad vyšetřování pro ČR, MV ČR. 1998. 124 s.
- KOUKOLÍK, F. - DRTILOVÁ, J. *Vzpoura deprivantů*. 1. přepracované vyd. Praha: Galen, 2006. 327 s. ISBN 80-7262-410-5.
- MAREŠOVÁ, A. Příčiny a podmínky kriminality mládeže. In *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2007, s. 13 – 20. ISBN 978-80-7251-248-5.
- MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
- MUSIL, J. a kol. *Kriminalistika. Vybrané problémy teorie a metodologie*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2001. 312 s. ISBN 80-7251-080-0.
- NEČAS, S. Psychologické aspekty posuzování osobnosti mladistvých pachatelů trestné činnosti. In *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2007, s. 43 – 52. ISBN 978-80-7251-248-5.
- ROZUM, Z. Kriminalita dětí a mládeže – příčina a východiska. In *Bezpečnostní teorie a praxe*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2009, s. 17 - 28. ISSN 1801-8211.
- ŘÍČAN, P. - JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 160 s. ISBN 978-80-247-2991-6.
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CISAŘOVÁ, D. *Základy trestní odpovědnosti – podstatně přepracované a doplněné vydání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Orac, 2003. 455 s. ISBN 80-86199-74-6.
- ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 1999. 205 s. ISBN 9788072510184.
- ŠUBRT, M. *Trestněprávní odpovědnost a ochrana mládeže*. 2. rozšířené vyd. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7251-333-8.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 1065 s. ISBN 80-7179-829-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
- ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. 231 s. ISBN 80-86473-08-2.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.  
Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.  
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.  
Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.  
Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.  
Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně dalších zákonů.  
Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).  
Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.  
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.